

DE LAATSTE GETUIGE

Hoe ik de Dossinkazerne en de Holocaust overleefde

Eva Fastag

De laatste getuige

Hoe ik de Dossinkazerne en
de Holocaust overleefde

Opgetekend door Pieter Serrien

Horizon

Inhoudstafel

Noot van de auteur	7
Voorwoord: 2019	
Mijn verhaal	11
Haar verhaal	13
1 1917-1939: Opgroeien als migrant in Antwerpen	
Vertrokken als illegale vluchtelingen	19
Joodse exodus tijdens het interbellum	37
2 10 mei tot 3 juni 1940: Op de vlucht	
We wisten niet waarnaartoe	43
De vlucht van mei 1940	51
3 Juni 1940 tot juli 1942: De Jodenvervolging	
Mijn loon om de hele familie te onderhouden	55
Jodenvervolging en -discriminatie in bezet België	69
4 22 tot 27 juli 1942: Arrestatie	
Opgepakt omdat ik Jodin ben	75
Jodenrazzia's in Antwerpen	79
5 27 juli tot eind september 1942: De typiste van Dossin	
Ordelijk en in de beste volgorde de dood in gestuurd	85
De wachtkamer van Auschwitz-Birkenau	101

6 Oktober 1942 tot maart 1943: Overleven in de Dossinkazerne	
Wachten tot het volgende transport	113
Eindbestemming Auschwitz-Birkenau	135
7 April 1943 tot juni 1944: Verzet	
We lieten ons niet doen	145
Het Joodse verzet in België	169
8 9 juni tot 4 september 1944: Bevrijding	
Wat ik nooit had durven hopen	179
Het einde van Dossin	189
9 Van september 1944 tot vandaag: Een leven na Dossin	
De overlevenden werden mijn tweede familie	195
Epiloog: 2019	209
Vandaag: Eva als moeder, grootmoeder en overgrootmoeder	213
Dankwoord	215
Tijdslijn	219
Lijst van de belangrijkste personen in de Dossinkazerne	225
Bibliografie	231

Noot van de auteurs

Elk verhaal is uniek. Wat Eva Fastag heeft meegemaakt, is maar een voorbeeld uit een geschiedenis met vele getuigen.

Eva Fastag wil benadrukken dat haar verhaal de basis vormt voor dit boek omdat ze een van de laatste overlevenden van Dossin is. Ze vertelt dit verhaal zodat deze geschiedenis niet verloren gaat. Zij getuigt omdat de anderen het niet meer kunnen.

De hoofdstukken zijn chronologisch opgebouwd. Eerst vertelt Eva Fastag wat ze zich herinnert. Daarna neemt Pieter Serrien het woord om de getuigenis historisch te kaderen.

Achteraan dit boek bevindt zich een tijdlijn en een lijst van personages om de weg te vinden in deze geschiedenis. Daarna volgt een uitgebreide bibliografie voor wie zich verder wil verdiepen.

Voorwoord: 2019

Eva en Pieter in de kibboets Ma'agan Michael in de zomer van 2019.

© Pieter Serrien

Pieter Serrien en Eva Fastag tijdens de gesprekken die de basis vormen voor dit boek, augustus 2019. © Pieter Serrien

Mijn verhaal

Eva Fastag

Ik ben Eva Fastag. Ik ben Jodin. Ik ben 102 jaar oud en sinds tien jaar woon ik in Israël. Ik ben geboren in Warschau in 1917. Twee jaar later vluchtte ik met mijn ouders naar Antwerpen. Samen met mijn zus en drie broers groeide ik op als Joods-Poolse immigrant in België. Ons hele leven werd in 1940 op zijn kop gezet. Met het begin van de Duitse bezetting werden wij tweederangsburgers, of nee, het was nog erger: wij werden steeds minder als mensen beschouwd. Ik voelde me Belg, maar plots was ik een ongewenste vreemdeling, een Jodin. In juli 1942 werd ik gearresteerd. Na vijf dagen in Breen-donk kwam ik in de pas opgerichte Dossinkazerne terecht. Daar zou ik twee jaar lang gevangen zitten terwijl ik gedwongen werd de transportlijsten voor de deportaties naar Auschwitz-Birkenau op te stellen.

Vandaag vertel ik mijn verhaal. Ik ben waarschijnlijk de laatste die overblijft van zij die van 1942 tot 1944 gedwongen werden om mee te werken aan de wegvoering van meer dan 25.000 Joden uit België. Met dit boek hoop ik dat eindelijk iedereen beseft wat voor plaats de Dossinkazerne was. Het was de wachtkamer van de dood voor kennissen, burens, vrienden, familie en vele anderen. De levens van meer dan 95 procent van de weggevoerden eindigden in de gaskamers of in de onmenselijke barakken van Auschwitz-Birkenau. Zij kregen de kans niet hun verhaal te vertellen. Daarom moet ik het doen.

Eva in haar kamer in het rusthuis van de kibboets. © Pieter Serrien

Haar verhaal

Pieter Serrien

In de Kontichse boekhandel loop ik collega-historicus Jan Maes tegen het lijf. Sinds enkele jaren kennen we elkaar dankzij onze gedeelde passie voor de kracht van het vertellen over het verleden. Al snel gaat het gesprek over Louis Boeckmans en zijn opmerkelijke getuigenis over zijn tijd in Breendonk, Buchenwald en Blankenburg-Dora die ik optekende en tot een boek verwerkte. Ik vraag hem of hij misschien nog andere laatste getuigen kent die kunnen vertellen over belangrijke episodes van de Tweede Wereldoorlog. Lang moet Jan niet nadenken: ‘Eva Fastag’.

Thuis zoek ik meer info over Eva. In het standaardwerk *Dossin. Wachtkamer van Auschwitz* van historicus Laurence Schram lees ik hoe ze tegen haar wil de typiste van Dossin werd. Ik ontdek dat ze in Israël woont en ondanks haar hoge leeftijd nog kan mailen. Jan is zo vriendelijk om haar een introductieemail te sturen.

Zo beginnen enkele weken van heen-en-weermailen. Aanvankelijk is Eva niet erg happig om van haar oorlogsgetuigenis een boek te maken. Ze vindt haar verhaal niet belangrijk genoeg... Uiteindelijk is het Louis Boeckmans die haar weet te overtuigen. Niet rechtstreeks, maar dankzij zijn boek, dat ik haar per post bezorg. Na het lezen van het verhaal van Louis wil Eva ook een ‘laatste getuige’ worden. Ze wil dat de geschiedenis van Dossin niet vergeten wordt.

Bijgevolg vertrek ik eind augustus 2019 naar Israël. Mijn moeder is mijn ideale reisgenoot. Ze is historicus en gidst als vrijwilliger in het museum van Kazerne Dossin. Met een huurwagen rijden we tot aan de kibboets Ma'agan Michael, de gemeenschap waar Eva sinds tien jaar woont. Daar aangekomen vinden we al snel de weg niet meer. Maar als we zeggen dat we op zoek zijn naar Eva Fastag, weet zowat iedereen waar we heen moeten.

We wandelen binnen in een rusthuis en een verpleegster wijst ons de weg. Ietwat nerveus nader ik Eva's kamer. En dan plots komt een oude vrouw met een rollator door een klapdeur de gang binnen. Ze steekt haar hand uit: 'Jij bent Pieter.' Ik knik bevestigend en stel mijn mama voor. Zonder dralen leidt ze ons haar kamer in, waar ze nonchalant haar karretje opzijduwt. Ik wil haar helpen, maar Eva gedraagt zich niet als een honderdjarige. Haar bewegingen spreken boekdelen en ze schuift met de stoelen alsof ze maar half zo oud is.

Eva lijkt meteen met het interview te willen beginnen. 'Het werk' noemt ze het. Wat overweldigd door de kracht die deze kleine vrouw uitstraalt, geef ik haar mijn boek *Zo was onze oorlog*, omdat daar de oorlogsverhalen van mijn eigen grootouders in staan. Een beetje onhandig haal ik mijn iPad boven en voor de zekerheid start ik meteen de opnames.

Daar zit ze dan op een stoel tegenover mij. Aan de muur hangen ingekaderde familiefoto's als relikwieën aan de muur. Mijn oog valt meteen op de vastgeprikte zwart-witfoto's van haar familieleden. We praten nog even over onze reis en zonder enige aanleiding, begint Eva over de titel van ons boek. 'Ik weet niet of jij er al over nagedacht hebt, maar ik wel', zegt ze. 'In Dossin moest ik de transportlijsten typen, dus ik dacht aan *Orde moet heersen* omdat de Duitsers in Dossin alle Joden ordelijk en kalm op de trans-

porten naar Auschwitz wilden hebben.’ Ik weet niet wat ik moet antwoorden, Eva geeft me ook de kans niet: ‘Of anders *In volgorde in de dood gestuurd worden*, dat zou ook een goede titel zijn.’ Dan benadrukt Eva een tweede item dat ze zeker wil bespreken: ‘Tijdens die twee jaar waarin ik gedwongen werd in Dossin te werken, heb ik nooit geweten dat die mensen naar hun dood werden gestuurd. De naam Auschwitz had ik nooit gehoord.’

Ik vrees dat Eva te snel wil getuigen over haar ervaringen in Dossin. Voor dit boek wil ik eerst weten wat ze voordien meemaakte. Dus ik onderbreek haar. ‘Ja, ja’, zegt ze terwijl ze mij met een handgebaar lijkt te willen geruststellen. Ik vraag naar haar eerste herinneringen en het gesprek dat de basis vormt voor dit boek, gaat van start.

Beeld je even in dat je met Eva in haar kamertje zit. Je ziet haar druk gesticuleren. Je bent verbaasd over haar uitstekende geheugen. Je moet glimlachen wanneer ze energiek opstaat om iets uit de onderste lade te halen. Je ziet haar soms wat onzeker schuifelen op haar stoel en haar wat later streng benadrukken wat ik niet mag vergeten. Ik denk dat je net als ik tranen moet verbijten wanneer de hare over haar verrimpelde wangen rollen, wanneer haar stem breekt en ze met de handen voor de ogen zachtjes zit te snikken... Dichterbij kan deze geschiedenis niet komen.

© Pieter Serrien

1

1917-1939: Opgroeien als migrant in Antwerpen

De kleine Eva in Warschau. © Eva Fastag

De kinderen Fastag in 1936 aan hun voordeur in de Oostenstraat.
Achteraan: Eva en David. Vooraan: Sarah, Abraham-Itshak, Gerson en
een neef op bezoek. © Eva Fastag

Vertrokken als illegale vluchtelingen

Eva Fastag

Mijn verhaal begint 108 jaar geleden, zes jaar voor mijn geboorte. Mijn ouders, Jacob Fastag en Justina Raabe, woonden op dat moment in Warschau, de hoofdstad van het land dat toen nog niet mocht bestaan: Polen. Het Poolse grondgebied was verdeeld tussen Rusland, Duitsland en Oostenrijk. Mijn ouders leefden onder de Russische bezetting. Beiden kwamen uit een gezin met elf kinderen, waarvan zowel mijn vader als mijn moeder de tweede oudste was. Ze maakten enkel hun lagere school af, maar waren wel met de wereld bezig. Mama kende vele talen en papa was een getalenteerd horlogemaker.

In 1911 trouwden ze. Een eigen woning konden ze zich niet veroorloven, dus leefden ze nog bij hun ouders. Een jaar later werd hun eerste dochter geboren, maar ze stierf kort daarna. Omdat er weinig werk was in Polen trad mijn vader in 1912 of 1913 in dienst op een schip dat vaarde tussen Polen en de Verenigde Staten. Moeder bleef bij haar ouders. Voor zover ik weet, reisde hij tot in New York, waar hij in de haven op het schip bleef werken. Maar af en toe kon hij de stad in trekken en voerde hij wat opdrachten uit zoals het repareren van mechanisch speelgoed. Ik weet niet of hij de overtocht meermaals als bemanningslid heeft ondernomen. Uiteindelijk heeft de liefde voor mijn moeder hem terug naar Polen geroepen.

Sindsdien wilde hij sparen om samen met mijn moeder naar de Verenigde Staten te emigreren. Het was niet alleen de belofte van een beter leven die hen deed dromen van de oversteek. In Polen heerste een antisemitische sfeer. Het leven als Jood was er moeilijk. In 1914 brak plots de oorlog uit. Toch bleven mijn ouders het weinige dat ze konden sparen, opzijleggen voor hun grote reis. Eind 1916 kreeg mijn vader te horen dat hij naar Duitsland moest om in Berlijn verplicht tewerkgesteld te worden. Mijn moeder bleef alleen achter, maar ze was toen al in verwachting. Na de uitzonderlijk harde winter werd ik geboren op 3 april 1917. Ik weet niet of mijn vader toen al terug was van Duitsland.

Ik was pas anderhalf jaar oud toen de oorlog eindigde, dus herinneringen eraan heb ik niet. Polen herwon in 1918 zijn onafhankelijkheid, maar ons leven werd niet beter. De armoede onder de Joden in Warschau was groot. Er heerste angst voor nog meer geweld. In onze straat hadden zelfs anti-Joodse rellen plaatsgevonden waarbij mensen Joodse huizen waren binnengedrongen en alles hadden vernield. Soms duurden die pogroms dagenlang. Mijn ouders bleven hopen dat ze ooit ergens een beter leven zouden kunnen opbouwen. Die droom viel aan diggelen doordat het na de oorlog moeilijker werd om een visum te bemachtigen. Dus besloten ze illegaal te vluchten naar om het even welke havenstad van waaruit ze ooit zouden kunnen vertrekken richting Amerika. Op een dag in 1919 trokken ze weg uit Warschau, te voet met hun tweejarige dochter – ik – en wat ze konden dragen.

Onderweg verbleven we een paar maanden in Berlijn, zodat vader wat kon bijverdienen om de verdere reis te bekostigen. Mijn moeder vertelde later dat ik op mijn twee en een half al goed Pools sprak. Van Duitstalige vrienden in Berlijn kreeg ik enkele kinderboekjes. Dat geschenk namen we mee toen we onze reis verderzetten. Twee jaar later waren het die boekjes waarmee ik mijn eerste woordjes

leerde lezen. Ik denk dat ik zo al van jongs af aan een mondje Duits kon. Die talenkennis heeft later waarschijnlijk mijn leven gered.

Mijn eerste herinnering moet zich hebben afgespeeld toen we vanuit Luxemburg België binnenkwamen. Ik zie nog hoe ik tussen mijn ouders stapte. Elk van hen had twee valiezen onder de arm. Ik schreeuwde het uit: 'Ik ben moe. Ik ben moe!' En mijn ouders probeerden me te sussen met: 'Nog even. We zijn er bijna.' Hoewel ze vast beseften dat we nog ver van Antwerpen verwijderd waren. Ik weet niet of ik me dat moment echt herinner, of ik het later van mijn ouders heb gehoord. Maar ik zie het nog zo voor mij.

Als illegale vluchtelingen arriveerden we in Antwerpen op 11 november 1919, toevallig exact een jaar na de wapenstilstand. Meteen na onze aankomst bezocht mijn vader het stadhuis. Hij stond erop om legaal te verblijven in de stad. De ambtenaar vroeg hem wat hij van plan was. Hij gaf eerlijk toe dat hij naar Amerika wilde, maar de ambtenaar suggereerde te blijven. 'Hier is er werk en het leven is hier goed', beloofde hij. Men wilde na de vernietigende oorlog zo snel mogelijk Antwerpen terug bevolken, dus waren wij als jong gezin zeer welkom.

Aanvankelijk waren mijn ouders echt niet van plan om zich in Antwerpen te settelen. Vader stak zijn licht op bij de diensten van de Red Star Line. Maar al snel werd duidelijk dat we geen visum zouden krijgen: hij had niet lang genoeg gewerkt in de Verenigde Staten om toegelaten te worden. Hoe lang hij nog heeft geprobeerd om toch te kunnen vertrekken, weet ik niet. Maar na een tijd gaf hij het op en verzoende hij zich met een leven in Antwerpen. Het leek of we daar een goed leven konden opbouwen. We voelden ons welkom in de grote havenstad, dat heeft mijn vader later vaak verteld.

Thuis spraken we Jiddisch. Mijn ouders beslisten kort na onze aankomst om mij naar de kindertuin in de Provinciestraat te sturen, zodat ik snel Nederlands zou leren. Ik heb me de taal eigen gemaakt en daardoor vergat ik mijn Pools. ‘En ze sprak het zo goed’, jammerde mijn moeder steeds. De beslissing om me naar zo’n school te sturen, toont toch aan dat mijn ouders voor traditioneel gelovige Joden relatief open waren.

Een jaar na onze aankomst werd ik grote zus van Sarah. In 1923 volgde David, in 1926 Gerson en mijn jongste broer Abraham-Itshak kwam in 1928 ter wereld. Die dubbele voornaam was het gevolg van een nogal absurde vergissing in de materniteit van het Stuiven-

De jonge zusjes Fastag met hun ouders. © Eva Fastag

bergziekenhuis! In het bed naast mijn moeder lag een jonge Joodse vrouw die drie dagen eerder ook van een jongetje was bevallen. Maar ze was niet getrouwd en de vader was niet gekend, wat toen taboe was. Ze werkte in het hotel in onze buurt. Traditioneel kreeg elk Joods babyjongetje op zijn achtste dag een naam tijdens een rituele besnijdenis. De buurvrouw kreeg nooit bezoek, want ze had geen familie in Antwerpen. Daarom vroeg ze hulp aan mijn ouders om te zorgen dat ook haar zoontje besneden zou worden. Op de bewuste dag hebben de verpleegsters per ongeluk mijn broertje uit zijn bedje genomen en hem laten besnijden. Mama was niet ongerust, want de verschoning van kindjes gebeurde altijd in een aparte kamer. De rabbi koos voor de traditionele naam Abraham. Na de ceremonie brachten de verpleegsters het kindje terug. Mijn moeder zag de windels aan zijn geslachtsdeel en was geschokt! De vrouw naast mijn moeder sprong recht, nam bliksemsnel haar kindje uit het bedje en rende naar de ceremoniezaal om toch zijn besnijdenis te laten doorgaan, met de naam Abraham. Drie dagen later, op zijn achtste dag, heeft mijn broer dan toch nog een tweede besnijdenisritueel gehad en daardoor een tweede naam gekregen: Itshak, wat verwijst naar Isaak. Vandaar zijn dubbele voornaam. Dit hele incident was een veelbesproken schandaal in de Joodse gemeenschap van Antwerpen. Het heeft zelfs in de krant gestaan!

Eenvoudig was het niet voor mijn ouders met vijf jonge kinderen. Als horlogemaker kon vader geen vast werk vinden. Toch herinner ik me dat hij steeds vlijtig in de weer was in zijn werkkamer op ons appartement. Ik denk dat hij iets te veel vakman was en te weinig koopman. Daarom hadden mijn ouders het niet breed. We woonden erg bescheiden. Mama deed wat ze kon. Aanvankelijk kenden we niemand in de grote stad. Na een tijdje zijn een broer en een zus van mijn vader ook naar Antwerpen gekomen. Mijn nonkel had drie kinderen, mijn tante één dochter.

Mijn mama werkte niet, maar ik herinner me wel dat ze af en toe een zieke oude vrouw ging helpen. Moeder had een talenknobbel. Naast Jiddisch, kon ze Pools, Russisch en een aardig mondje Duits. In Antwerpen leerde ze bovendien Nederlands. Ze was een harde werker, wat verwacht je ook van iemand met vijf kleine kinderen? Een echt pietje-precies, zeker als vrijdagavond sabbat begon. Dan moest alles tiptop in orde zijn. Toch was mijn moeder werelds. Thuis lazen we veel, vooral in het Jiddisch: kranten, boeken, magazines.

Onze eerste woning herinner ik me niet meer, maar daarna hebben we in de Leeuwrikstraat gewoond. Daar had vader een klein atelier op het gelijkvloers. Er was vlakbij een groot hotel, waar veel Oost-Europese migranten kort verbleven in afwachting van hun reis naar de Verenigde Staten. In die periode lukte het vader om naast de reparatiewerken enkele polshorloges te verkopen.

Na de kindertuin, liep ik school in de straat met de vreemde naam Hopland. In 1926, na drie jaar in die oefenschool, wilden mijn ouders dat ik Frans leerde. Ze stuurden me naar school in de Eikenstraat, waar ook een Franse afdeling was. Nadien is de hele school verhuisd naar Kipdorp en nog later naar de Quellinstraat. Zonder een woord te verstaan, kreeg ik plots al mijn lessen in het Frans. Daarom lieten ze me het derde leerjaar dubbelen. Maar ik maakte me die taal snel eigen en op het einde van het dubbeljaar was ik zelfs de eerste van de klas!

We vonden stilaan onze weg in Antwerpen, maar toen brak in 1929 de grote economische crisis uit. Vader kreeg steeds minder opdrachten en hij verdiende nog amper genoeg om zijn vijf jonge kinderen te onderhouden. Daarom waren we genoodzaakt om verschillende keren te verhuizen. Uiteindelijk kwamen we terecht in een appartementje in de Oostenstraat, in het hart van de Jodenbuurt, amper

twee huizen naast de synagoge. We leefden wel een beetje apart als Joden in Antwerpen, maar ik voelde me niet uitgesloten.

Ik heb een fijne jeugd gehad. Onze opvoeding was relatief streng, een beetje zoals in 'gewone' Vlaamse gezinnen van toen. Zo heb ik weleens een pak slaag op mijn broek gekregen. Ik zie mij nog huilen in de hoek! In die tijd werd slaan nog aanvaard.

We groeiden op zoals vele andere zussen en broers. Meestal kwamen we wel goed overeen, maar af en toe maakten we hevige ruzie. Als oudste voelde ik me vaak verantwoordelijk voor die vier anderen. Terwijl de andere kinderen speelden, was ik dikwijls aan het lezen, soms voor het venster van het werkatelier van mijn vader. Ik herinner me nog de kleine geschiedenisboekjes van Hendrik Conscience. Ik ging er altijd erg in op, zeker in de romannetjes. Dan zat ik te huilen met de drama's die de personages meemaakten, terwijl mijn zus en broers me vroegen waarom ik niet gewoon mee kwam spelen. Ik was een echte boekenwurm. Ik begon met de boeken die ik thuis vond en daarna trok ik naar de bibliotheek. Ik denk dat ik ben opgegroeid als een gewoon Antwerps meisje. Ik voelde me wel Belg, toch was ik het niet. Omdat het toen erg veel geld kostte om je te laten naturaliseren, bleven mijn ouders en ik Pools. Voor mijn zus en broers gold hetzelfde, ook al waren zij in Antwerpen geboren. We bleven altijd vreemdelingen.

Mama correspondeerde regelmatig met haar moeder. Zij was diegene waarvan we alle nieuwtjes over Warschau en de familie kregen. Maar begin jaren '30 is ze vrij plots overleden. Haar familie in Polen wilde mijn mama niet kwetsen omdat ze zo'n sterke band met haar moeder had. Daarom brachten ze haar niet op de hoogte van haar dood. Zelfs toen mijn papa het nieuws vernam, durfde hij het haar aanvankelijk niet zeggen. Een jaar lang heeft ze het niet geweten! Ze vroeg zich in tussentijd af waarom de brieven aan haar moeder

onbeantwoord bleven. Een van haar zussen heeft in die periode wel geschreven, maar telkens met allerlei futiliteiten als excuses. Toen mama uiteindelijk de waarheid ontdekte, was er veel spanning voelbaar thuis. De correspondentie met Warschau hield daarna grotendeels op. Enkel met haar zuster schreef mama nog af en toe.

Op vrije dagen nam vader ons mee de Schelde over naar Sint-Anneke. Dat was voor ons het platteland. Ik hield van de buitenlucht. Met de buurkinderen speelde ik vaak op straat, al moest ik wel in de buurt van mijn ouders blijven. Ik voelde me goed in ons gezin en toch was ik een beetje een buitenbeentje. Ondanks mijn jonge leeftijd en het belang dat mijn ouders aan de joodse tradities hechtten, was ik niet echt gelovig meer. Ik denk dat ik mijn wat rebelse karakter van mijn moeder heb. Toch was het geloof aanwezig in onze opvoeding. Af en toe zong mijn vader religieuze liedjes met ons. Moeder kon niet zingen, net zoals ik! Mijn broers gingen naar de Tachkemoni, een traditionele Joodse jongensschool. Voor Joodse meisjes was er geen Joodse school in Antwerpen, dus mijn zus en ik gingen naar een andere school en groeiden daarom veel vrijer op.

Een aantal keer bezocht ik een vakantiekolonie bij een rijke Jood in Villa Alto in Kapellen-Bos. Het waren mijn eerste keren dat ik echt op *den buiten* vertoefde. Ik was daar zielsgelukkig! Ook al kreeg ik na twee weken wel wat heimwee naar de stad. De bestuurder van de kolonie maakte er een spel van om over de familienaam van elk kind een kort gedichtje te bedenken. Van Fastag maakte hij: 'Wij vasten niet vandaag. Dat is heel slecht voor de maag. Wij willen liever eten en zeker niet vergeten.' Van nog één ander kind heb ik het gedichtje onthouden: 'Albert Clement is gene vent. Hij is maar een jongetje klein dat eenmaal groter zal zijn.' Met Albert heb ik later in de Dossinkazerne gevangen gezeten...